

ab branques de lorer l' aygua tranquila
bat del estany, y, ab ses mateixes mans,
congría 'l torb d' ales de foch y apila
los núvols sobre 'ls núvols udolants.

LA FOSSA DEL GEGANT

LA FOSSA DEL GEGANT

Lo comte Guifre encara d'ira está foll,
plantat dalt de la cima de Canigó;
entre 'l cel y la terra se veu tot sol,
puix una boyra negra d'ales de corb
ab lo verger abriga los Estanyols,
palaus y palacianes, aucells y flors.
Passeja la mirada pe'l Rosselló,
lo cel li sembla rúfol, lo pahís horch;
de moros no n'ovira, sols veu la pols
que en los camins aixecan llurs esquadrans.
Del llevanti Colliure se gira al port,
ne surt una fumera que tapa 'l sol.
¿Será als vaixells ò al poble que 's cala foch?
Quant pensa ab Tallaferro s'ho esplica tot;

dels sarrahins ha encesos los galiots,
 mes ay! mentre ell estimba son fill hermós!
 Sos ulls aixís que ho veuhen semblan de boig,
 sa cara se trasmuda com de qui 's mor.

Llavors se dona compte del seu pecat,
 lo coneix y s' esglaya; mes ay! ja es tart.
 Plantat dalt de la cima com para-llamps,
 ne demana un als núvols, no 'n baixa cap!
 Com qui cerca metzines al fons d' un vas,
 mira 'l fons del abisme desesperat,
 negra gola de monstre que 'l va xuclant.
 ¿Se llevará la vida com un covart,
 seguint lo hermós cadavre córrechs avall?
 ¿Se tirarà al feréstech gorch de Balaig?
 Bé ho farán prou los moros si 's vol matar,
 no 'ls mancan cimitarres, los sobran darts,
 y de llances se 'n veuhen tot un canyar.
 Ja baixa de la cima tot esvarat,
 donant ensopegades com embriach.
 Part d' amunt de Valmanya fa ressonar
 la trompa que son avi duya al combat.
 No trigan á respondre per les afraus
 los jóvens capcinesos, los vells cerdans,
 aucells que á la tempesta s' han esbullat.
 Camí de Serrabona † va atravessant

los rierons que regan l' hort de Vinçá,
 oásis que eixes serres tenen tancat
 porque no 'ls lo marcesca l' ayre de mar.
 Del Canigó los Aspres son l' arrelam
 de serres que entrelliga cap á llevant;
 en llur darrera onada s' alça un toçal,
 que té 'l nom y la forma d' un camellás²
 entre 'ls puigs y la plana mal ajassat.
 En sa gropa se 'n pujan molts cristians
 en seguiment de Guifre, que 'ls va aplegant.
 D' aplegadisses llances quant té un bon ram,
 al Rosselló devalla com una allau
 que creix ab lo que troba tot rodolant.
 Quant trobe á Tallaferro, los dos germans,
 de moros, si no fugen, bé 'n xafarán!

Aixís que Tallaferro de l' aygua surt,
 los ballesters arriban de Besalú,
 ab los archs á l' espatilla, lo dart al puny.
 Se 'n pujan y aspilleran á dalt d' un puig,
 coronat d' olivarda, grèbol y bruchs,
 per rebre als de Mahoma posantse á punt,
 posantse á punt de batrels ò ser batuts.
 Los moros que corrian ab gran esbull
 de la Salanca als cingles de Queribús,
 vers lo port de Colliure quant veuhen fum

aquell que menos corre sembla que brunz.
 Los mena un gegant negre molt rabassut,
 lo nom que 'ls seus li donan es de Gedhur.
 Quant veu les naus en flama, la sanch li bull.
 Les abelles quant veuhen cremar lo rusch,
 del fogayner se tiran á aixams damunt;
 aixís l' aixam de moros se tira al puig.
 Quína bellugadiça, quíns crits, quín bruyt
 de sagetes que cauhen com calabruix!
 lo Pirineu ressona fins á Banyuls.
 Los ballesters del comte forman un mur,
 un mur de carn humana, llances y escuts;
 mes los murs també cauhen si 'l colp es dur,
 y com los colps del moro, may n' han plogut.
 Los sarrahins son trenta, trenta per un,
 y es ¡ay! ferit lo comte que més los puny.
 Quant ja 's veu sense forces, alacaygut,
 per cel y mars y terres passeja 'ls ulls;
 alçant los ulls ovira quelcom que llu,
 serpent de ferro que entre montanyes surt.
 Si es gent del gegant moro ¡Deu nos ajud!
 si son soldats de Cristo, Cristo los du.
 No son soldats del moro, puix aquest fuig,
 son los del comte Guifre, comte volgut.
 Los que Gedhur comanda no son poruchs,
 sos cors son més de roure que de sahuch,
 reberen les besades del Simoún

y ab fers lleons y hienes tots s' han batut;
 mes entre-mitj veyentse d' espasa y mur,
 ans que d' un colp l' aixafen, prudent s' esmuny
 per entre 'ls dos exèrcits lo Tech amunt.
 Amunt á negres núvols van com lo fum,
 ja passen vora 'l temple de la Mahut³,
 ja pe'l bosch de La Roca, sota 'l Portús.
 Si poden á Cerdanya pujar segurs,
 desde Cerdanya á Lleyda lo Segre hi du;
 allí serán los moros á casa llur;
 mes ay! la font del Segre qué n' es de lluny!

Tu que d' una gambada passas lo Tech,
 obre ton ull de pedra, pont de Ceret⁴,
 que de fills de Mahoma no 'n veurás més.
 Ja la Balma del Moro fugir los veu,
 fugir envers la Caixa, sota 'l Palet⁵,
 lo que Roland tirava, jugant ab ells,
 de montanya en montanya pe'l Pirineu.
 ¿Quín monstre es eix que baixa cap al riu Tech
 desde 'ls aspres relleixos de Tretzevents?
 Atravessa la plana com un serpent,
 entafurat entre herbes, boscos y grenys,
 per engolir los moros á cents, á cents.
 La Fo 'ls pastors ne diuhen, y es un avench
 ahont turbants s' enfonzan arreu arreu,

cimitarres, ballestes y ballesters,
 senyalers y senyeres, poltro y jenet.
 Sos ulls no l' oviravan desde Reynés
 pujant per les garrigues de Monferrer.
 Los que 'n surten, demanan ales al vent,
 fugint dels que 'ls segueixen com tro al llampech,
 com al ferro que aixafa lo martinet.
 Més enllá de Coll d' Ares y Font de Tech,
 Roca-Colom blanqueja com una neu;
 los colomins que hi nfan fugen esquerps,
 fugen á voladuries ay! com fan ells.
 Abans de gayre passan sobre Ull de Ter,
 ningú s' hi atura á beure, tots tenen set,
 los cristians, los moros y llurs corcers,
 y sols cau de sagetes pluja batent,
 sagetes que corsecan com llamps en sech.

Si tenen set que 'n tingan, prompte beuran,
 mes no glopades d' aygua, sinó de sanch,
 de sanch de guerrers moros y cristians.
 Ja al comte Tallaferro li 'n va rajant,
 reobrintseli la nafra del dia abans.
 Veyent que se li adolla, son cor decau:
 —¡Oh Guifre, 'l comte Guifre, mon bon germá!
 atúrals tu y fereixlos, ara si may.—
 Lo comte es de Cerdanya, los camins sab,

los camins de les cabres y dels isarts;
 enfila una dressera vers Carrançá,
 com si girás les aygues per recular.
 Tot seguit l' avantatge los ha segat,
 y al creùrel ells derrera, los surt davant:
 —Entré gat,— crida al moro,—y ets perdonat.—
 Lo moro per resposta li fa enviar
 en seca pedregada còdols y darts.
 Llavors lo comte esclama molt enujat:
 —De mi no vols la vida? la mort tindrás.—
 Son destrer esperona dret al gegant,
 la llança en sa má dreta, l' escut al braç;
 se donan falconada com dues naus,
 al trángol de les ones dels guerrejants.
 Lo comte Tallaferro ho está mirant,
 com áliga ferida, desde un toçal.
 Los primers colps que 's ventan no son en fals,
 á estellicons les llances creuhan l' espay.
 L' un s' arranca l' espasa, l' altre l' alfanch
 y 's mossegan pe'ls ayres guspirejant;
 ab les guspises saltan gotes de sanch.
 Los pastors de Setcasas y Tragurá,
 que de lluny los escoltan, no saben pas
 si 's donan colps de sabres ó colps de malls,
 si son los colps tronades, los sabres llamps.
 La cimitarra mora sembla una falç,
 feta á fer caure testes com brins de blat;

cercant la del bon comte, damunt li cau;
 lo partirá, si 'l troba, de dalt á baix,
 l' osberch de fèrrea malla, com l' elm daurat,
 les armes y la sella, comte y cavall.
 Mes Guifre se n' adona, lo colp rebut,
 y abans que 'l moro aixequé l' arma y lo braç,
 sa espasa l' atravessa de part á part.
 Com un abet que baixa tot rodolant
 de timbera en timbera, quant Gedhur cau,
 ressona ab terratrèmol tota la vall.

D' ençà que 'l moro hi queya, fa noucents anys,
 bé hi deixaren exèrcits petjagolall,
 passanthi á rufagades, á foch y sanch;
 bé n' hi passaren d' ossos, cabres è isarts,
 d' estius ab ses tempestes y pedregams,
 d' hiverns ab ses nevades, torrents y allaus,
 y encara s' diu la Fossa⁶, la del Gegant.

CANT NOVÉ

L' ENTERRO